

28.4.2015

Dnro 3306/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

SELLIEN LÄMPÖTILAT RIIHIMÄEN VANKILASSA KESÄLLÄ 2014

1 KANTELU

Riihimäen vankilasta lähetettiin heinäkuun 2014 lopulla oikeusasiamiehen kansliaan neljä kantelua, joissa useat vangit arvostelivat erityisesti vankilan osastojen C 3, C 4 ja C 5 sellien lämpötilaa ja vankilan haluttomuutta tai kyvyttömyyttä ryhtyä toimenpiteisiin asian suhteen. Yksi kirjeen lähettäneistä oli C 3 -osastolla asuva kantelija.

Kantelija kertoi sellinsä lämpötilan olleen heinäkuussa +30 astetta. Kirjeen mukaan hän ei voinut vaikuttaa sellinsä lämpötilaan, koska sellin ikkunassa ei ollut verhoja eikä sellin ikkuna ollut avattavissa. Sellin ikkuna oli peitetty pleksilasilla, joka esti tuuletusikkunan avaamisen. Kantelija kertoi myös keskustelleensa huoltomiehen kanssa mahdollisuuksista vaikuttaa sellin lämpötilaan sisääntuloilman virtauksella. Kirjeen mukaan huoltomies oli todennut, ettei voi sellin lämpötilalle mitään, koska ilmastointilaitte ottaa sisälle ohjautuvan ilman suoraan ulkoilmasta, joka tuolloin oli päivällä noin +30 astetta ja yöllä noin +25 astetta. Kirjeen mukaan huoltomies oli ehdottanut osaston rikosseuraamusesimiehelle, että osaston C 3 selleihin tulisi asentaa verhot lämpötilan laskemiseksi. Johtaja oli kantelijan mukaan ilmoittanut laitoksen seuraavan tilannetta. Kantelija lainasi kirjeessään muiden muassa Euroopan neuvoston vankilasäännön 18.2 kohtaa, jonka mukaan kaikissa rakennuksissa, joissa vankien on asuttava, työskenneltävä tai kokoonnuttava, on oltava riittävän suuret ikkunat, joiden kautta on saatava raitista ilmaa, jollei käytössä ole riittävää ilmastointijärjestelmää. Kantelija pyysi oikeusasiamieheltä kannanottoa ihmisoikeussopimuksen vastaisen epäasiallisen kohtelun lopettamiseksi.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Vankeuslain (767/2005) 1 luvun 3 §:ssä säädetään vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetettavista vaatimuksista.

Vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta.

Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.

Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

Lain 7 luvun 1 §:n mukaan vankien käytössä tulee olla asianmukaiset asuin- ja peseytymistilat. Vankiloita rakennettaessa ja korjattaessa varsinaiset asuintilat on varustettava niin, että ne vastaavat yleisessä rakennuslainsäädännössä asuintiloille asetettuja vaatimuksia.

Tarkempia määräyksiä annetaan Rikosseuraamuslaitoksen antamassa määräyksessä ”Vankien asuminen ja perushuolto” (19/004/2010). Kyseisessä määräyksessä säädetään muun muassa sellin ikkunan pinta-alasta, jonka on oltava vähintään 10 % lattiapinta-alasta. Vakituksessa asuinkäytössä olevassa sellissä tulee olla tuuletusmahdollisuus ulkoilmaan.

Vankilan terveydellisten olojen valvonnasta määräyksessä todetaan seuraava.

Vankiloiden terveydellisten olojen valvonnassa on tarkoituksenmukaisinta käyttää hyväkseen kunnallisten terveystarkastajien asiantuntemusta. Laitoksia kehoitetaan pyytämään kunnallinen terveystarkastaja tarkastamaan laitoksen terveydelliset olot vuosittain ja erityistapauksissa useamminkin.

Tarkastuksesta tulee pitää pöytäkirjaa, joka toimitetaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikköön, aluejohtajalle sekä vankilan johtajalle.

Ympäristöterveydenhuollosta aiheutuvista kemiallisista, biologisista ja fysikaalisista tutkimuksista syntyneet kustannukset maksaa vankila.

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) vankeinhoidon vähimmäissäännöissä (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955, 1957, 1977) todetaan vangeille tarkoitettujen työ- ja asuintilojen olosuhteista seuraavaa.

11. In all places where prisoners are required to live or work,
(a) The windows shall be large enough to enable the prisoners to read or work by natural light, and shall be so constructed that they can allow the entrance of fresh air whether or not there is artificial ventilation;

Niin ikään suosituksen luonteisissa Euroopan neuvoston vankilasääntöjen, jotka on hyväksytty Euroopan neuvoston ministerikomiteassa 11.1.2006, peruseriaatteiden kohdassa 4. todetaan, ettei resurssien puute ei ole peruste vankilaoloille, jotka loukkaavat vankien ihmis-oikeuksia. Sääntöjen kohdan 18.2 mukaan kaikissa rakennuksissa, joissa vankien on asuttava, työskenneltävä tai kokoonnuttava on oltava riittävän suuret ikkunat, jotta vankien on normaaliolosuhteissa mahdollista lukea tai työskennellä luonnonvalossa, ja niiden kautta on saatava raitista ilmaa, jollei käytössä ole riittävää ilmastointijärjestelmää.

3.2

Selvitykset

Antamassaan lausunnossa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö viittasi Riihimäen vankilan johtajan ja rikosseuraamusmiehen sekä Senaatti-kiinteistöjen asiakaspäällikön ja toimialajohtajan antamiin selvityksiin.

Selvityksessä tuotiin esille kesällä 2014 Riihimäen vankilassa ulkoilman poikkeuksellisen kuumuuden vuoksi tehdyt toimenpiteet, joilla pyrittiin laskemaan sellien lämpötiloja. Toimenpiteinä mainittiin ilmastointijärjestelmän tarkastaminen, poliklinikoiden ylilääkäriltä pyydetyn ohjeen kehonlämmön viilentämiseksi ja tuulettimien antaminen sellisiin, joissa ikkunoiden aukaiseminen ei ollut mahdollista.

Selvityksen perusteella merkittävin toimenpide sellien lämpötilan laskemisen kannalta olisi jäähdytystoiminnon lisääminen ilmanvaihtojärjestelmään. Tällä toimenpiteellä olisi Senaatin ja Rikosseuraamuslaitoksen välisen sopimuksen mukaisesti vuokravaikutuksia eli Rikosseuraamuslaitoksen kustannukset nousisivat.

Lausunnossaan keskushallintoyksikkö katsoi Riihimäen vankilan henkilökunnan toimineen poliklinikoiden ylilääkärin antaman ohjeen mukaisesti. Keskushallintoyksikkö kertoi ryhtyneensä asiantilan korjaamiseksi vaikutusmahdollisuuksiensa rajoissa oleviin toimenpiteisiin. Lausunnon mukaan Senaatti-kiinteistöt ei pitänyt tehokkainta keinoa lämpötilojen laskemiseen, eli jäähdytystoiminnon lisäämistä ilmanvaihtojärjestelmään, tarpeellisena. Keskushallintoyksikkö kehotti vankilaa harkitsemaan lämpöä ja auringonvaloa heijastavien ikkunakalvojen hankintaa. Yksikkö kehotti laitosta myös käyttämään paikallisten terveystarkastajien asiantuntemusta ja neuvottelemaan heidän kanssaan mahdollisuuksista tarkastaa laitoksen olot vuosittain ja tarvittaessa useamminkin. Sellien kylmyyden osalta talviaikaan vankilan tulee olla yhteydessä Senaatti-kiinteistöjen yhteyshenkilöön. Lausunnon mukaan Rikosseuraamuslaitos tulee jatkamaan Senaatin kanssa neuvotteluja toimenpiteiden kartoittamiseksi ja tilanteen parantamiseksi.

3.3

Arviointi

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa lausutun nk. normaalisuusperiaatteen tulee ohjata vankien kohtelua ja oloja niin Riihimäen vankilassa kuin olosuhteiltaan avoimemmissa laitoksissa. Pykälässä korostetaan erilaisia turvallisuustarpeita ja näkökohtia, joita tulee tarkastella sekä vangin, henkilökunnan että yhteiskunnan kannalta. Pykälässä esiin tuodut turvallisuustarpeet asettavat vankilan henkilökunnalle toiminnallisia velvoitteita muun muassa vankien olojen järjestämisessä ja niiden arvioinnissa, koska edellä mainitut turvallisuustarpeet eivät ole aina välttämättä yhdensuuntaisia.

Tiedustelin selvityspyynnössäni erityisesti sitä, oliko vankilasta oltu yhteydessä kunnallisiin terveystarkastajiin. Selvityksen mukaan vankilasta ei oltu yhteydessä kunnallisiin terveystarkastajiin, koska oli katsottu, että toteutettu toimenpiteet olivat olleet riittäviä. Saatujen selvitysten valossa minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö vankilassa olisi ryhdytty toimenpiteisiin vankien sellien olosuhteita koskevien yhteydenottojen jälkeen. Toimenpiteiden kiireellisyyden ja terveydellisten vaikutusten arvioinnin kannalta ulkopuolisen asiantuntijan objektiivinen näkemys laitoksen olosuhteista olisi käsitykseni mukaan tullut hankkia. Erittäin suljetun laitoksen kyseessä ollen pidän ulkopuolisten terveystarkastajien vuosittaisia ja tarvittaessa useamminkin tapahtuvia tarkastuksia niin vankien kuin henkilökunnan oikeusturvan ja terveellisen työympäristön kannalta välttämättöminä.

Kesällä 2014 Riihimäen vankilan sellien kuumuuteen liittyviä ongelmia lienee ollut havaittavissa myös muissa suljetuissa laitoksissa. Luonteeltaan valtakunnan ehkä suljetuimpana laitoksena (erityisesti C-osastojen osalta), Riihimäen vankilassa on näkemykseni mukaan otettava erityisesti huomioon, että osa vangeista on täysin lukittuna selleihinsä ympäri vuorokauden yhden tunnin ulkoilua ja toiminta-aikoja lukuun ottamatta. Tämä asettaa erityisiä vaatimuksia vankien sellisijoituksille, joissa tulisi muun muassa ottaa huomioon sellien sijainti vankilarakennuksessa ja niiden sellien olosuhteet ja käyttö, jotka ovat kesäaikaan päivän kuumimman ajan alttiina auringolle. Vankien sijoittamista näihin selleihin tulisi mielestäni välttää, mikäli vankilan tilat ja vankien lukumäärä antaa siihen mahdollisuuden. Voin yhtyä myös keskushallintoyksikön kehotukseen auringonvaloa heijastavien ikkunakalvojen tai verhojen hankkimisesta.

Näkisin tärkeänä, että laitoksessa jo ennen kesää ja mahdollisia hellejaksoja arvioitaisiin mahdollisuuksia päiväjärjestysten muutoksiin esimerkiksi vankien ulkoiluaikaa lisäämällä. Tällä olisi merkitystä erityisesti suljetuimpien osastojen vangeille, joiden niukkaan sellin ulkopuoliseen oloaikaan laillisuusvalvonnassa on aiemminkin kiinnitetty huomiota.

Riihimäen vankilaan määräämäni ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen aikana 12.3.2015 tarkastajat kävivät C 2 -osastolla. Sellien tuuletusikkunoiden edessä olevia pleksilaseja oltiin tuolloin poistamassa. Tältä osin Rikosseuraamuslaitoksen määräyksen vastainen tilanne tulee korjaantumaan ja C-osastojen vangeilla on mahdollisuus tuulettaa selliä niin halutessaan.

Viittaaan vielä lopuksi edellä oikeusohjeissa Euroopan neuvoston vankilasääntöjen perusperiaatteiden 4. kohdassa todettuun, jonka mukaan resurssien puute ei ole peruste vankilaoloille, jotka loukkaavat vankien ihmisoikeuksia. Periaatteen toteutumisen kannalta jäähdytystoiminnon lisääminen laitoksen ilmastointijärjestelmään olisi yksittäisenä toimenpiteenä eniten vankien ja henkilökunnan olosuhteisiin varsinkin kesäaikana vaikuttava. Tiedostaen kuitenkin Rikosseuraamuslaitoksen taloudellisen tilanteen asettamat rajat, pidän edellä esittämiäni ennakollista suunnittelua ja sen pohjalta toteutettavia ajallisesti kuitenkin varsin lyhytaikaisesti vaikuttavia toimenpiteitä välttämättöminä, ettei tilanne suljetuimpien osastojen vankien olosuhteiden osalta seuraavana kesänä jälleen toistu. Korostan, että esittämäni näkemykset ovat esimerkkejä toimenpiteistä, joilla käsitykseni mukaan olisi mahdollista helpottaa poikkeuksellisen lämmön nousun aiheuttamaa kärsimystä suljetuilla osastoilla. Otaksun vankilassa pystyttävän syvemmän ammatillisen osaamisen myötä arvioimaan myös mahdollisesti muiden kuin nyt esittämieni toimenpiteiden vaikutusta vankien olosuhteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni Riihimäen vankilan johtajan tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Pyydän vankilan johtajaa ilmoittamaan 5.6.2015 mennessä toimenpiteistä, joilla pyritään vaikuttamaan suljetuimmille osastoille sijoitettujen vankien olosuhteisiin mahdollisten hellejaksojen aikana.

Lähetän kopiot päätöksestäni tiedoksi myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.